

PISMA MEDA I NIKA VELIKOG PUCIĆA IVANU KUKULJEVIĆU

Lučić Josip

Ivan Kukuljević-Sakcinski za vrijeme svog boravka u Dubrovniku od 13. listopada do 4. rujna 1856.¹ našao se u krugu svojih starih i novih dubrovačkih prijatelja.² S njima je, još od četrdesetih godina, vodio korespondenciju koja je T. Smičiklasu pružila podatke za njegovu biografiju.³ U zadnje vrijeme objavio je Adolf Wissert⁴ popis korespondencije koja se nalazi u Varaždinskom gradskom arhivu. Potaknut ovim popisom prepisao sam pisma iz tog arhiva koja su pisali Dubrovčani Kukuljeviću. To su br.⁵: 80-88. Bogišić dr. V. (1866—68); 93. de Bona marchesa Orsolina (1857); 112. Burato Tommaso (1862); 442-445. Kaznačić Ivan August (1861—73); 446. Kaznačić Carlotta (1875); 450-451. Klaich Michele (1862); 923-924, 926-927. Pucić Medo (1844—1862); 925. Pucić Niko (1862); 1075. knez Sorgo Anton (1866).

Osim ovih pisama u Varaždinskom arhivu, sačuvana su još u Kukuljevićevoj ostavštini u arhivu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu pod signaturom XV A/I.4 (1, 2) dva pisma Matije Bana (1858, 1888), te pod signaturom XV, 23/A I 104 (1, 2) dva pisma Meda Pucića (1858, 1860).

Od Kukuljevićevih pisama upućenih Dubrovčanima sačuvano ih je 8 u ostavštini I. A. Kaznačića u istom arhivu pod sign. XV. 21/A, 17-24. upućenih ovoj osobi, zatim u Bogišićevoj biblioteci u Cavtatu

¹ Ivan Kukuljević Sakcinski: Putne uspomene iz Hrvatske, Dalmacije, Albanije, Krfa i Italije, Zagreb 1873., str. 92; isti: Izvjestje o putovanju kroz Dalmaciju u Napulj i Rim, Arkiv IV, 1857., str. 323-340.

² O krugu ovih prijatelja osim spomenutih Kukuljevićevih djela, još: Josip Bersa: Dubrovačke slike i prilike, Zagreb 1941., str. 193-197 i passim. Josef Matl: Preradović, Kukuljević, Düringsfeld in Dubrovnik, Rešetarov zbornik iz dubrovačke prošlosti, Dubrovnik 1931.

³ T. Smičiklas: Život i djela Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Rad 110, str. 156 i d.

⁴ Adolf Wissert: Arhiv Ivana Kukuljevića-Sakcinskog, Arhivist II, br. 1, Zagreb 1952.

⁵ Adolf Wissert, n. d. 67-76.

9 kom. pod sign.: Korespondencija K 12, upućenih Bogišiću. Sva su prepisana.⁶

Pisma su velikim dijelom do sada nepoznata — a nijedno objavljeno — i stoga daju nove podatke za biografiju I. Kukuljevića i obratno za biografiju onih koji su njemu pisali.

Ovdje se objavljuju pisma Meda i brata mu Nika Velikog Pucića radi svoje osobite važnosti. Iz njih se razabire topao i iskren odnos Kukuljevića s Medom Pucićem. Međusobno se darivaju knjigama (98, 1; 924), M. Pucić mu šalje svoje rukopise za zagrebačke novine (926), i podatke (928) o slikaru Ugrinoviću. U pismu 98, 2 nudi — preko Kukuljevića — Matici Hrvatskoj da izda godišnjak »Dubrovnik — Cviet narodnoga književstva«, kojeg će on urediti.⁷ Pisma 923-925 osvjetljaju zatim ulogu braće Pucića u općim kulturnim i političkim prilikama vremena kada se vodila odlučna borba protiv autonomaša i talijanaša (od 1860 dalje). U to vrijeme M. Pucić, u svojim publikacijama,⁸ bori se za unitarizam hrvatskih zemalja isto kao i brat mu Niko Veliki,⁹ bez obzira što je M. Pucić kasnije to svoje uvjerenje donekle izmijenio. Iz pisma M. Pucića otkriva se i njegov širok osjećaj južnoslavenske solidarnosti u pjesmi koju šalje Kukuljeviću u povodu pobjede Crnogoraca na Krnjici (923) i kad je zabrinut za njihovu slobodu (924).

Osim ovakvih pozitivnih stavova, kod braće Pucića opažamo i drugačije. Oni su u Hrvatskoj povezani između ostalih i s ljudima koji su bili proaustrijski raspoloženi (Vukotinović, Mažuranić, Vranyczany, Kulmer) i bili predstavnici reakcionarnih snaga u tadašnjem hrvatskom društvenom životu. Kod Nika Velikoga Pucića osjeća se neka podvojenost, dvojaka djelatnost. On na pr. surađuje s N. Nodilom i M. Klaićem u zadarskom »Nazionale« (1862), osuđuje inscenirani sudski proces protiv braće Vragolova i drugova, zalaže se da neko iz Zagreba surađuje u »Nazionale«, ali ujedno obara se na »klevetnike« Kukuljevićeve. (pismo br. 925). U čemu je stvar. Kukuljević je

⁶ Prilikom ispisivanja u Varaždinu dužnost mi je zahvaliti prof. A. Wissertu i direktoru arhiva prof. M. Androiću na susretljivosti.

⁷ Matica Hrvatska bila je izdala spomenuti godišnjak za godinu 1851. (izišao 1852. pod uredništvom M. Bana). M. Pucić je ovu ponudu učinio još 4. travnja 1859. (Usp. Tade Smičiklas i Franjo Marković: Matica Hrvatska od godine 1842 do godine 1892. Zagreb 1892 str. 36). Tadašnji tajnik Matice Adolf Veber Tkalčević postavio je uvjete na koje je — prema ovom pismu — M. Pucić pristao. Međutim ni tada godišnjak nije izišao.

Detaljnije o ovom pitanju ne može se ništa reći jer nema sačuvanog Matičinog arhiva za ovo razdoblje.

⁸ O političkoj i publicističkoj djelatnosti M. Pucića u tim godinama, usp. Franjo Marković: Knez Medo Pucić, Rad 67. str. 126, 168-173, 183-184 i passim. Netočna je stoga tvrdnja I. Stojanovića da su Dubrovčani svi bili autonomaske raspoloženi — (Engel-Stojanović: Povijest dubrovačke republike, Dubrovnik 1923., str. 360).

⁹ O političkoj aktivnosti Nika Velikog Pucića, usp. B. Cvjetković, Dubrovnik u našem političkom i kulturnom preporodu od 1861. do danas, Jubilarni broj Narodnog lista 1912., zatim: V. Kisić: Listajući stare godišnjake, u istom broju.

5. I. 1861. postao zagrebački veliki župan,¹⁰ stavio se potpuno u službu režimu i protunarodnoj, austrijskoj »samostalnoj narodnoj stranci«. Raspuštao je županijske skupštine i obustavljao u njima zaključke protiv državne uprave.¹¹ Ta njegova politika označavala je »negaciju njegovog stava iz mladosti«. ¹² Kukuljević je zato bio osuđivan od velikog dijela tadašnje hrvatske javnosti.¹³ Po pismu vidimo da Niko Veliki Pucić nije to učinio. Odobravanje tadašnjih postupaka Kukuljevićevih koje je učinio kao veliki župan zagrebački može se označiti kod Nika Vel. Pucića kao nedovoljno poznavanje političkih prilika ili suglašivanje s Kukuljevićevom djelatnošću. Čini se da je po srijedi ovo drugo, jer svatko je gledao na politička zbivanja sa svojih pozicija i interesa. Kukuljević se, istina, kasnije popravio u političkom smislu, a Niko Veliki Pucić ostao je povezan s bečkim dvorom. Kad je car Franjo Josip 1875. došao u Dubrovnik, specijalno se svratio u Rijeku Dubrovačku da pohodi Nika Pucića.¹⁴

Braća Pucići, u pogledu njihovih odnosa prema istinskim narodnim težnjama, nisu se mogli uvijek uzdići iznad interesa svoje klase. Pisma su stoga vjeran dokument vremena, i to u onoj mjeri u kojoj ona kao takova mogu biti dokumenti.

Ostala korespondencija po svojoj vrijednosti i dokumentarnom značenju ne zaostaje za ovom objavljenom. Nadamo se i nju pomalo objavljivati.

TEKST PISAMA MEDA I NIKA VELIKOG PUCIĆA

Pismo broj 926

Prisvitli gospodine!

Molim vas da kako prie učinite da se u Danici tiska ova pësna što Vam ovdë šaljem i govorenje koje ju slëdi.

Prošastih danah imao sam kod mene u rukopisu dva vaša saborska govorenja,¹⁵ i kad ih pročitah serce mi se uzveseli i bio sam ohol jerbo sam imao čas s Vama bit učiniti poznanstvo.

¹⁰ Martin Polić: Parlamentarna povijest kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije I. Zagreb, 1889. str. 14.

¹¹ M. Polić, n. d. str. 130.

¹² V. Bogdanov: Iz mladosti Milana Makanca, u časopisu »Pečat«, Zagreb 1939. br. 5-6, str. 349.

¹³ Stav suvremenika jasno je izražen u jednom saborskom govoru Milana Makanca, koji je rekao: »Jedino želim, da nebudem u politici ono, što je g. Kukuljević, da ne bi pravio onakovih »salto mortale« kao što on, koji je kao povjestničar revnovao, da sabire građivo o našem pravu, a kašnje sav rad narušavao svojim postupanjem, dočim je postao veliki prijatelj centralizma, Šmerlingianizma, a napokon se pretvorio u velikog štovatelja nagodbe«. Citat uzet iz V. Bogdanov, n. d. str. 351.

¹⁴ Engel-Stojanović, n. d. str. 351/2; J. Bersa, n. d. str. 232.

¹⁵ Jedan govor je sigurno onaj prvi saborski održan hrvatskim jezikom. Štampan je bio ilegalno u beogradskom »Branislavu« (usp. Vaso Bogdanov: Društvene i političke borbe u Hrvatskoj 1848/49, Djela Jugoslavenske akademije

Ako Vam bude štogodj u Videnju¹⁶ potrebnito, ja pribivam u gradu Rauhensteingasse No 923, II-e Stock i bavit ću se do kolovoza miseca bit će mi svedj drago moć Vas gdjegodj služiti

Vaš Priatelj Slavianski
Orsat Pozze

(Pismu prileži pjesma¹⁷ i feljton).¹⁸

Pismo broj 927

Presvietli Gospodine!

Vi sabirate tolikom neumorljivosti sve slavjanske umietnosti, makar da su i docvietale, da nemožete nego liepo pričekatati moğa prijatelja Dra Lepeša¹⁹ koji će Vam predati ovaj list. On ide u Beograd kako kirurg prid vojenoj bolnici; to mu je tako da rečem, zanat ili sag, ali umietnost ljubeznica duše mu i osloboditeljica sërca mu, (to) je sve drugčie, . . . muzika i muzika narodna (pre) poručujem ga dakle Vam ne kačo kirurga (neg)o kako muzikaša i još više kao varla po(št)ena narodnika, i ufam da ću biti i Vama i njemu učinio stvar ugodnu kad sam dao prigodu da se poznate jedan drugoga. Živio bog Slavjane! Zdravo.²⁰

U Dubrovniku na 6 Travnja 1851

Vaš sluga i Prijatelj
O. Pocić

Pismo br XV 23/A 104, 1

Primate, molim vas, dobrovoljno ovu malu knjižicu koju sam izdao prekojuče na sestrinom mi vienčanju,²¹ kao spemenu (sic!) priateljsku, i prostite ako na vas upućujem ove ostale komade i pro-

znanosti i umjetnosti, Zagreb 1949, str. 86-87). U Hrvatskoj se taj govor osim toga širio među omladinom prepisivanjem. Njegov kritički tekst objelodanio je J. Sidak: Povijesna čitanka za hrvatsku povijest I, Zagreb, 1952, str. 187-190.

¹⁶ Viděn = Beč (češki j.). Pucić je te godine bio u Beču. (Fr. Marković, Rad, 67, str. 138).

¹⁷ Naslov pjesme je »Narodna muza«. Izišla je pak pod naslovom »Vila pjevačica« u »Danici horvatskoj, slavonskoj i dalmatinskoj« br. 2 od 13. I. 1844. Tekst je pjesme Lj. Gaj prije objavljivanja znatno stilski dotjerao. Pjesma je zatim objavljena u »Pjesme Meda Pucića« Karlovac, 1862. i u drugoj zbirci »Pjesme Meda Pucića Dubrovčanina« Pančevo 1879 pod naslovom »Narodna pjevačica«. U ovim izdanjima razlikuje se od originala i od teksta objavljenog u »Danici«. Feljton je objavljen samo u »Danici« u n. br. uz neznatne stilske promjene.

¹⁸ Pismo je nedatirano. Pisano je po svoj prilici pri kraju 1843.

¹⁹ Dr. Niko Lepeš, uglazbio je 1848. himnu Narodne garde u Dubrovniku, koju je spjevao Marinica Đorđić. (Bersa, n. d. str. 188).

²⁰ Pismo je u trošnom stanju sa lakunama, teško čitljivo i mjestimično nejasno. Slova u zagradama su umetnuta.

²¹ To je prijevod Platonova »Symposion« — Platonov pir ili razgovor o ljubavi. Trst 1857.

sim vas da ih razdate koji je komu zabilježen, no bivši obadvoje čuvari starina', neka nam to barem služi za oblakšat poštarinske troškove; a Platem je dosta star, za moć staviti na nj naš *ex officio*.²²

Još ću vas jednom dodiat, i spomenut vam da se djegodj potrudite upitat gosp. Imbra Galca; što je učinio od nekog sastavka »O životu i djelima arcibiskupa Zmajevića«²³ koga mu pridah još gcd. 1856., da ga štampa dje tamo. Ne budi Vam žao, ako vas molim da mi odpišete štogodj o tome.

U Dubrovniku na 9 veljače 1858

Orsat Pozze

Pismo br. XV 23/A I 104,2

Presvietli Gospodine

18(2)60

Mjesec je dana prošao od kada sam imao čast odgovoriti na vaše pismo od 5 Siečna, te vam izložiti sve one uvjete za koje sam mislio da su neobhodime (sic!) ako hoćemo da predstavljeno dielo bude silno i uspješno dielovati na rascvjetanje naše književnosti i na sazdrenje budućeg obrazovanja naroda slovinskoga; štogod je štit tvrdji, a to treba da i koplje bude oštrije; no pokle je toliko doba isteklo a vi mi neodpisaste ni rieči, eto vidim vi sudite inako, a možda imate i pravo, jerbo kako ja sám najbolje znadem svoje okolnosti i potrebe, tako ćete i vi sami najbolje znati vaše. Ipak mi stvar ota leži prem na srcu da mi je nemoguće uzdržat se dalje i ne preupitat vas: hoće li onaj časopis izlaziti? koje će ga društvo izdavati? kojili ga pisac pisati? kada li će početi? Kada bude, quod felix faustumque sit, moćiću i odovde udioništiovati. Amen.

Primio sam ovieh dana pismo od M. Bana koji mi kaže da mu g. Veber iz Zagreba piše ovo: »Ponude Pucićeve za »Dubrovnik« nismo mogli primiti jer se u njemu piše samo o Dalmatinskih stvari, koje, ako i štujemo kako svoje ugleda, trebali bi smo ipak nešto Hérvatsko-slavonskih stvari jer od ovih imamo najviše članova. Ako stojite u kakvom zavezu s pomenitim gospodinom mogli bi ste ga na to skloniti, onda bi Matica to s draže volje na sebe primila«. — Ja, istinu reći, nijesam mislio sad o »Dubrovniku« (knjizi) više nego o lanjskom snijegu, no jeli Matica gotova da ga izda, i mismo da ga sklopimo; samo ne razumijem do svrhe zahtjevanja g. Vebera: kako bi smo mi iz Dubrovnika pisali o stvarima hrvatskiem i slavonskiem

²² Rečenica je nejasna.

²³ Sastavak je izišao pod naslovom »Ljetopis crkovni (ilirski rukopis XVII vieka u knjižnici patriarkalnog sjemeništa mletačkog)« u »Zagrebačkom katoličkom listu« br. 1, 2, 3, 1858.

Prve podatke o tom važnom rukopisu saopćio je Pucić u »Dopis iz Padova (g. Ivanu Kukuljeviću Sakcinskom)«, Danica horv. slav. dalm. br. 26, 1843.

Posebno o životu i djelima ovog Zmajevića, usp. Pavao Butorac: Zmajevići (ogledi), Zagreb 1928.

o kojem neznamo ni najmanje stvari? — Ako je tiem želio da se u »Dubrovnik« osim glavnih dubrovačkih članaka umetnu i koji članci hervatsko-slavonskih spisatelja, a mi braćo, s drage volje, samo da ne bude knjiga šarovita, pa neka, *viribus unitis*. Istina je da bi trudno ko metnuo svoje ime kao da je urednik kojehoc knjige bez da znade šta ima da uredi i za šta će morati odgovarati učenom svijetu, no, napokon, može knjiga i bez uredničkog imena izaći na svietlost, samo da izadje. Progovorite, dakle, rieću, ako vam nije žao sa g. Veberom o tome;²⁴ i u isto doba trebalo bi jednom da ukriepimo i drugi posao. Kad kogodj od našieh pošlje koji svoj sastavak u Zagreb, dogodimu se nešto što se nigdje piscu po bielome svijetu ne događa, to jest da kad dobije svoj sastavak štampan, sám se mora krstiti što je to; tako bo bude preinačen, (Zagrebčanin misli popravljen a Dubrovčanin, pokvaren) da često izgubi prvašnji karakter; tako što se dogodi članku g. Kaznačića u Ljeptiru,²⁵ a po nešto i mome prevodu Odisice,²⁶ osim ono jezero štamparskih pogriešaka što mi ga diče. — Vaš članak u Ljeptiru o Senju²⁷ probudio je u našem biskupu g. Cubraniću Krčaninu²⁸ veliku pozornost te on hoće da ga ima svakako kod sebe i u to mi uze moj exemplar; stoga neznajuć kako mi ga izbaviti, molim vas da mu pošljete jedan exemplar, što brže uzmožbudete.

Utoliko evo vam ovdje prepisujem nešto što će lijepo uresiti posljedju knjigu vašieh Umielnika,²⁹ ja sam se dao od nekoliko doba da kupim »srpske spomenike« po knjigama dubrovačke republike te pregledajuć one pod naslovom »Diversa Notariae« koje sadržavaju privatne dogovore ili kontrakte, moći ću izdati najvierniji opis svih *poklada*³⁰ što su srpski knezovi bili u Dubrovnik postavili; ali to je najmanje za Dubrovčanina i kad bi ko iskao te knjige kojemhoćeš vidom našao bi ih da su prepune blaga svakakvoğa. Evo za vas: »Diversa Notariae« 1435. fol. 207. . . .³¹

Crkva S. Nikole u Stonu, gotičkog sloga, danas je preobraćena u Militariski Magazin, a itako je bila sva bjelilom objeljena da se

²⁴ v. bilj. 7.

²⁵ I. August Kaznačić: Uspomena maršala Marmonta hercega dubrovačkog, Leptir, Zagreb 1860.

²⁶ Omirove Odisice (Odiseje) pjesma osma, ponašio Medo Pucić, Leptir, Zagreb 1860.

²⁷ Ivan Kukuljević Sakcinski: Grad Senj, Leptir, Zagreb 1860.

²⁸ Njegovo uvođenje 19. list. 1856. opisuje Kukuljević u svojim: Putne uspomene . . . str. 84.

²⁹ To bi bila VI. knjiga, koja nije izišla.

³⁰ poklad, m., = depositum, ostava, polog, postava; (usp. Vladimir Mažuranić: Prinosi za hrvatski pravno-povjesni rječnik, Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti Zagreb, 1908—1922, s. v. str. 981).

O pokladama srpskih despota i vlastele u Dubrovniku, usp. Konstantin Jireček, Istorija Srba, II. preveo i dopunio Jovan Radonić, Beograd 1952, str. 423, zatim, Istorija naroda Jugoslavije, I. Zagreb, 1953, str. 643.

³¹ Ovaj izvadak objavljen je u »Građa o slikarskoj školi u Dubrovniku XIII.-XVI. veka« knj. I. Sabrao i uredio Jorjo Tadić, Beograd 1952, str. 98/9 pa ga ispuštam.

Ugrinovićevo³² dielo nikako nepozna, možda bi se moglo s vremenom otkriti. Ali su kapelice tako malahne da se uprav ne smiedu ni nazvati tiem imenom, i to dokažuje da je Ugrinović bio valjan slikar kad je u ono doba dobivao za svaku 76 talirah nagrade, i da je bilo ondar u Dubrovniku njekoliko slikara koji su mogli prosuditi Ugrinovićevo dielo i dovršiti ga kad bi ga on zanemario. Sbogom, Niko mi brat pozdravljavas ljubezno i Kaznačić³³ i svi mi, Addio.

Medo Pucić

Pismo br. 923

Dubrovnik 1. aprila 1862

Presvietli Gospodine — Prijatelju.

Doba je veće da Vas barem pismom iz Dubrovnika posjetim, i za junačko Vas preupitam zdravlje; doba je da iza tako duga mûka jopet progovorimo: a prvi glas će biti, glas pobjede crnogorske na Krnjici³⁴ u Arbaniji. Eto Vam ovdje priklopljujem pjesmu što je o toj pobjedi na Cetinju štampana ako i nije ova poetičkog duha prepuna al ipak je znamenita i poradi sadržaja i poradi nove u Crnoj Gori štamparije,³⁵ — primite je u znak nove dobe i nove zore na jugu. — U isto doba hoću da Vas molim za njekoliko stvari, a najprvo za onu do koje mi je najveća briga. Piše mi sugrađanin moj i rođjak i prijatelj srdačni iz Zadra pl. Niko Gradić (Gradi)³⁶ dosadašnji sekretar kod apelacionelnog suda u Zadru da je zaiskao za sebe mjesto jednog provincialnog ili barem okružnog savjetnika pri kakvom sudu u Hrvatskoj ili Slavoniji, pa pridodaje »iskustvom znadem da sami konkurs slabo pomaže, s toga te molim da bi me što bolje možeš preporučio g. Kukuljeviću.« i eto ovo činim sadašnjijem pismom. Vi ste sami najbolji sviedok koliko on vriedi, jer će te se još spominjati one pjesme »Ressurrecturis« koju ste ćeli na svietlost sami napose izdati, a pak je u »Naše gore listu« štampana:³⁷ a za bolje mogli bi ste pogledati u Pozoru 11. sječnja 1861. No. 9, jedan članak njegov pod naslovom »Što se protivi u Dalmaciji narodnom sjedinjenju« koji ide bez sumnje medju najznamenitije što ih je u našem poslu Dalmacia poslala. Pročitajte ga i vidjeti ćete da Vam ga ja ne preporučujem

³² Arhivsku građu o njemu objelodanio J. Tadić u n. d., a o njemu je pisao Lj. Karaman: Stari dubrovački slikari, Hrv. revija, XVI, br. 3. 1943.

³³ Ivan August Kaznačić, prijatelj Kukuljevićev s kojim se dopisivao.

³⁴ Pominjanje bitke na Krnjicama odnosi se na bitku vođenu 1862. između Turaka i Crnogoraca. »Selo Krnjice nalazi se u Crmnici, graničnom crnogorskom plemenu prema Skadru istočno od Virpazara« — prema pismenom saopćenju od 27. VII. 1953. Jagoša Jovanovića. Usp. još: Nićifor Dučić, Književni radovi, III, str. 191-217, Beograd 1893.

³⁵ O ovoj novoj štampariji, koja je nabavljena na mjesto one koju je Petar II. Petrović Njegoš 1833. donio iz Rusije, usp. D. D. Vuksan: Pregled štampe u Crnoj Gori 1834.—1934. Cetinje 1934. str. 166.

³⁶ Nikša Gradi, jedan od posljednjih neznatnijih dubrovačkih pjesnika XIX. stoljeća. Usp. nekrolog K. V. u »Obzoru« 4. rujna 1894.

³⁷ Objavljena u br. 27 od 25. rujna 1861.

stoga što mi je rođjak i što je oženjen za jednu Pucicu bratučedicu mi, nego stoga što je u svemu i po svemu vriedan svake preporuke; kod nas ga drže za jednog od najboljih mladih jurista, a i talijanski tako piše da mu je malo ko par u Dalmaciji (vidji njegove članke u njegovoj »Rivista Dalmata« »Annuario«^{37a} etc). Dostojno bi dakle bilo da uzmete pod svoju protectiu slavnog ovog potomka onog vojnika kralja Bodina kome je taj kralj naložio da zauzda Dubrovnik a on preda tvrđinu slobodnoj našoj občini.³⁸ — Mislim da mi ne treba dulje o tome govoriti, nego da ćete se vi svojski za posao zauzeti; velim svojski jer ga ovdašnji poglavari kao aneksionistu i kao zrelie(g) od njihove pameti vrlo nenavide, pa mu će se protiviti da bez uspješno bude mu iskanja.

Druga je stvar za koju Vas molim jeste ova; Abel Lukšić³⁹ me je grubo prevario; niti mi je pjesme štampao niti hoće da mi rukopis vrati;⁴⁰ ja sam mu većekrat pisao ali zaludu; stoga pobrinite se i dajte mu znati da mi bar rukopis povrati.

Treće je ovo: Advokat Michele Corti iz Mletaka molio me da mu dobavim Vaša »Jura Regni«⁴¹ i jedan exemplar »Corpus Juris Ungarici«,⁴² on je odputovao u Mletke, pa bi htio da mu se pošlju te knjige kroz tamošnjeg njemačkog knjigotrčca Münsterera kome bi on novce dao. Knjige mu služu zato jer on izdava juridički lexicon pa željan je izviestiti vjerno Italiju o pravama Ugarske i Hrvatske. Mislim lahko ćete mu pogoditi (sic!). On me je pri svom odlasku molio da iskažem g. Vrbančiću⁴³ svoje sažaljenje što se nije s njim sastao u Dubrovniku, stoga Vas prosim da kad susretete toga gospodina da mu izručite s mojem pozdravom i poklonstvo g. Corti.

A sad da ste mi zdravo! Moj poklon milostivoj gospodji i svoj porodici, pozdrav prijateljima, navlaš Vukotinoviću, i preporuke da me se spomenete barem kad budete kod konsula francuskog.⁴⁴ Sbogom

Medo Pucić

^{37a} Odnosi se na članke »La biblioteca Paravia (Osservazioni e scherzi« te, »Veli i maschere« izašle u »Annuario Dalmatico« II) 1861. Ovaj podatak dužujem Vj. Maštroviću, na čemu mu zahvaljujem.

U »Rivista Dalmata« 1859 izišli su članci »Un viaggio del Diavolo in Dalmazia—Fantasie d'un asino« br. 27, 34; zatim »Sul rapporto che corre tra i poteri civili ed il potere dell'opinione«, br. 29.

³⁸ Podatak uzet iz rukopisa starih dubrovačkih anala i kronika. Njihove neke tekstove objelodanio je kasnije N. Nodilo, a fragmente V. Makušev. O podatku usp.: Annales Ragusini Anonymi item Nicolai de Ragnina, MSHSM 14, Zagreb 1883., str. 27, 183, 208-9; zatim: Chronica Ragusina Junii Restii, MSHSM, 25, Zagreb 1893., str. 48; zatim: V. Makušev: Izsljedovanja ob istoričeskih pamjatnikah i bitopisateljah Dubrovnika, Sanktpeterburg 1867, str. 321.

³⁹ Abel Lukšić, urednik i izdavač »Glasonoše« (1861—1865).

⁴⁰ Zbirka izišla u toku 1862.

⁴¹ Izišlo 1861.—2.

⁴² Po svoj prilici »Corpus juris hungarici« Budae 1822., 2 toma.

⁴³ Slavoljub (Eduard) Vrbančić, izdavač i urednik »Pozora«.

⁴⁴ »Kod konsula francuskog« vjerojatno je krčma gdje su se sastajali.

Presvietli Gospodine.

Ljetos prošav Zagrebom nijesam imao sreću da Vas nadjem kod kuće, bili ste na njeka kupatila, ali ufam da će ovo moje pismo i ovaj prijatelj što Vam ga nosi biti od mene srećniji i da će Vas naći: on je g. Franasović rodod Korčulanin, ali parok na Trstenomu veliki ane-sionista i pun zasluga za nas; to je dosta da Vam bude preporučeno.

On će Vam donijeti osim pisma i pozdrava, drugu knjigu Srpskih spomenika⁴⁵ mojih što je zimus izišla u Beogradu; primite je kao mali poklon. Htio bi Vam poslati i moje pjesme, koje su po riječi »Glasonošinoj«,⁴⁶ izašle na svietlost; ali valjda g. Lukšić misli da to mene ne interesira pa nit mi odgovara niti mi šalje zaiskani broj istisaka, i ja moram da se zasramim pred prijateljima; ako ga vidite izasujte ga kao što zaslužuje.

Po mom povratku našao sam da me čeka kod kuće jedno Vaše pismo (sad mu neznam datuma) u kome mi govorite o Gradiću⁴⁷ da ste se zauzeli za nj, te da ufate ne uzalud; i ja sam Mažuraniću u Beču preporučio ga kad sam tamo bio, mislim da bi morala stvar veće biti gotova; molim Vas samo da ne zapustite započeto djelo, nego da se opet pobrinite neka bi stvar ispala na našu i vašu korist.

G. Franasović će Vam pripovijeti kako sve ovdje stoji i kako crnogorski lavovi dragocjenu krv junački proljevaju za krst častni i slobodu svetu; ali ne dodje li im niko u pomoć, morati će nakon toli duge borbe sklonut i oni glavu, te će posljednja s l o b o d n a općina slavjanska poginuti XIX vjeka !!! Bože ne daj.⁴⁸

Ovdje nam se bavi g. prof. Matković⁴⁹ i mlogo iz arkiva prepisuje; ako uzima onoliko sposobnosti koliko volje, uprav će se proslaviti ovakvim djelom. A' propos, šta je od Akademije?⁵⁰ hoće li bez Sabora

⁴⁵ Izišla 1862.

⁴⁶ Obavijest u br. 63 »Glasonoš« od 6. kolovoza 1862.

⁴⁷ Veza pisma br. 923.

⁴⁸ Odnosi se na drugi napad Omer paše Latasa na Crnu Goru koji je otpočeo 22. svibnja 1862. (Usp. Jagoš Jovanović: Stvaranje crnogorske države i razvoj crnogorske nacionalnosti, Cetinje, 1948, str. 295). Srbija kneza Mihajla i ministra predsjednika Ilije Garašanina nije tad priskočila Crnoj Gori u pomoć, iako je bivši predsjednik vlade Filip Hristić bio obećao 1861. da će to učiniti. (usp. Dr. Vasa Cubrilović i Dr. V. Corović: Srbija od 1858 do 1903, Beograd izd. Srpski narod u XIX veku, knj. III, str. 27).

⁴⁹ O ovome kao i kasnijem Matkovićevom istraživanju u god. 1868. u dubrovačkom arhivu, usp. njegov izvještaj u »Radu« 12. Ispisivao je za raspravu »Prilozi k trgovačko-političkoj historiji republike dubrovačke«, Rad, 7. i 15. i »Spomenici za dubrovačku povijest u vrijeme ugarsko-hrvatske zaštite« Starine I.

⁵⁰ O ovom pitanju »Ljetopis« Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti br. 1, str. 6-8.

sazrijeti? a ima li kakva prilika da će Šmerling⁵¹ dopustiti Hrvatima da jopet saborisaju? Nedavno se govorkalo ko da hoće (ja nijesam provjerio), ali sve je jopet zaniemilo; mislim da s toga brašna ne bude hljeba; a to tim više što čusmo kako se tu iz nova u Zagrebu koke-tira sa Madjaronima. Srećno Vam bilo! Niko mi je brat u Italii; da je ovdje reko bi mi za stalno neka Vas pozdravim od njegove strane, primite dakle i njegov i moj poklon, te najmilostivije izručite ga presvjetloj županici.

Medo Pucić

Pismo Nika Pucića

(Pismo br. 925)

Dragi priatelju i poštovani Gospodine!

Latim se rado prigode, kojom G. Burato⁵² piše Vami za svoje posle, da bi u isto doba i ja probudio u Vami moju uspomenu. Velika je dika čovjeku prostu živjeti u pameti slavnieh muževah, a kako Vi napredujete u česti slave jesu nam sviedoci suvremeni dogodjaji, koji sve više kažu u Vami istorički karakter. Poslijedna vaša m a t e r i a l n a borba za narodnu stvar, suglašivajući se s' toliko prijašnieh moralnieh i književnieh dvojišta Vašieh, kadra je umuknuti i uništožiti klevetanje⁵³ vašieh klevetnika kojemu drago partije oni bili. Živili na mnogo ljeta živili!

Mene mašta vavjek nosi u oni priateljski okrug, djesam prošastog lieta toliko lijepieh dana provodio⁵⁴ i predstavljami pred očieuh one drage osobe koje svakako želim iz nova pohoditi. Našega vrloga G. Ambroza,⁵⁵ Luja Vukotinića, Danu Stanisavljevića⁵⁶ itd. itd. Ja Vas molim da bi ste me spomenuli njima.

Ovdi u Dubrovniku hrvatska stranka strada pod gnjetom poturicah pseudo-talianskieh. Ja sam uvjeren da oni u srcu ne klanjau se drugom svecu nego novcima. A vi vrlo dobro znate da u puku osiromašenu i bez ikakve materialne budućnosti lako je prokrčiti cestu prospajajući pare. Ovi pseudo-taljani zavezali su se i s' policijom i radu skupa, ali to je znak da oni nijesu ni liberalci ni taljani, nego puko orudje moralno one sile koja je fizično Vas ranila.

Ništa ne manje mi ne zdvojimo, zašto se uzdamo u mladi naraštaj i u druge znakove pokreta, ter možemo kliknuti — eppur si muove.

⁵¹ Antun Schmerling, austrijski državni ministar od 11. XII. 1860. do lipnja 1865. Izraziti pristaša centralizma i germanizacije, protivnik federalizma u austrijskoj državnoj zajednici. Poznat je njegov »veljački patent« od 26. II. 1861.

⁵² Osoba koja je Kukuljeviću ispisivala povijesnu građu u Dubrovniku.

⁵³ usp. bilj. 10-13.

⁵⁴ Kao križevački zastupnik u hrvatskom saboru 1861.

⁵⁵ Barun Ambroz Vranyczany-Dobrinovich.

⁵⁶ Viši financijski savjetnik, pomoćnik A. Vranyczanya 1848./9. u financijskim poslovima.

— Jedan od najzbilnieh znakova je popularnost dnevnika il Nazionala⁵⁷ koji je uzeo mah i u Dalmaciji i u Italiji. Dosad služio je za obavjestiti Zapadu slučaje Ercegovačke i, njegovi članci čitaju se preneseni u najprvjem Dnevnicim talijanskim. Kamo sreće da je dobio vrloga korespodenta u Hrvatskoj, ter bi tad služio za rasprostranati po jugu Europejskomu prave ponjate o Hrvati i njihovi snošaji s' susjednim narodima. Ja Vas molim da bi ste Vi probudili koğa od narodnieh ljudi (ima ih mnoštvo u Zagrebu) neka se stavi pisati u Nazionalu⁵⁸ ter neka adresuje svoje poslanice, bilo g-nu Nodilu redктору, bilo našem (Vami poznatomu domoljubitelju) prof. Klaiću.

Iztraga proti Vragolovu et Comp.⁵⁹ približuje se k' jasnu koncu, i mi se uzdavamo da svijedočanstva skoro uzeta uništožiti će gnusnu klevetu, zbog koje oni pošteni ljudi toliko su stradali. Rekoh, mi se uzdamo ali amant sibi somnia fingant a u rukuh vragova našieh stoji po poslovcici narodnoj i svita i nožice.

Brat mi Orsat danas putuje u Beč. Nezadovoljan je svojem tiskarom Abelom Lukšićem u Karlovcima er mu ne izdava još pjesme.

Ja možda ovega jemanja poču u Londru na axibition ako kojekakve prepone na put mi ne stanu mislim dotrćat i u Zagreb, za dan, a dva, da bi posjetio priatelje. Ja ufam da željeznica od Kamena-mosta do Zagreba biti će do tada dospiena.⁶⁰

Molim Vas da bi ste predstavili moj poklon milostivoj Vašoj Gospodarici i poljubite drage Vaše sinove a najpače maloga Megà — Župana, i pozdravite srdačno G. G-u Vranicana i Kulmera, Vukotino-vića, Vrbančića i sve rodoljube naše, dočim ja dičim se podpisati

U Dubrovniku na 14 Svibnja 1862

Vaš priatelj i štovatelj

Niko Pucić

⁵⁷ »Il Nazionale« počeo je izlaziti 1. ožujka 1862. pod uredništvom Natka Nodila. Imao je »Prilog k Narodnom listu« na hrvatskom jeziku. Zastupao je ideju sjedinjene Dalmacije s Hrvatskom.

⁵⁸ Miho Klaić u pismu od 28. III. 1862. (br. 450) želio je da Kukuljević bude taj dopisnik.

⁵⁹ O ovom procesu raspravljano je i u dalmatinskom saboru 18. i 20. ožujka 1863. Detaljnije o njemu: Ivo Šeman: Proces braće Vragolova i drugova, Narodni list, Jubilarni broj 1912.; zatim Grga Novak: Prošlost Dalmacije II, Zagreb 1944. str. 375.

⁶⁰ Pruga je otvorena 1. listopada 1862. Usp. Josip Gorničić-Brdovački: Razvitak željeznica u Hrvatskoj do 1918. godine, izd. Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb 1952., str. 21; zatim: Ing. Vladimír Stehlik: Postanak i razvitak željeznica u Jugoslaviji. Zbornik 100 godina željeznica Jugoslavije, Beograd 1951. str. 75; Josip Kozjak: O razvitku pruga u Hrvatskoj, isto Zbornik, str. 12.

R é s u m é

LETTRES DE MEDO ET NIKO PUCIĆ LE GRAND À IVAN KUKULJEVIĆ

On publie ici sept lettres des frères Medo et Niko Pucić le Grand, choisies parmi la correspondance nombreuse et caractéristique adressée par des Ragusains à Kukuljević-Sakcinsky. Elles reflètent les conditions politiques et culturelles de l'époque, et à côté des nouvelles locales, on en trouve aussi d'autres qui contribuent à éclairer les conditions qui régnaient alors. Elles représentent en outre une source de renseignements sur la biographie de I. Kukuljević et des frères Pucić.